

PHILOLOGICAL SCIENCES

POETRY COLLECTIONS BY VASYL DENYSIUK “[TY CHY-Y-A]”, “AMANTES – AMENTES”, “ALEA IACTA EST”: PECULIARITIES OF POETICS

Nataliia Zarudniak

Senior lecturer of Ukrainian literature, Ukrainian Studies and Methodology Department, Pavlo Tychya Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0002-7736-0341>

Oksana Pepchuk

Senior lecturer at Professional Agrarian Lyceum of Lysianka
<https://orcid.org/0009-0003-3935-8173>

ПОЕТИЧНІ ЗБІРКИ ВАСИЛЯ ДЕНИСЮКА «[ТИ ЧИ-Й-А]», «AMANTES – AMENTES», «ALEA IACTA EST»: ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ

Наталя Зарудняк

Старша викладачка кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-7736-0341>

Оксана Пепчук

Старша викладачка ДНЗ «Лисянський ПАЛ»
<https://orcid.org/0009-0003-3935-8173>

Abstract

The article explores the artistic world of Vasyl Denysiuk's lyrics in such collections as “[TY CHY-Y-A]”, “Amantes – amentes”, and “Alea iacta est”. At the beginning the authors consider the semantics of the collections' titles. It is stated that the proposed titles are intended for an intellectual reader as the first is presented in phonetic transcription, others are Latin titles. “[TY CHY-Y-A]” conceals three questions that are usually essential for lovers: “Whose is he? Whose is she? You or me?”. The title of the second poetic collection is a phraseological unit “Amantes – amentes”, which means “Lovers are crazy people”. “Alea iacta est” is a famous expression of Julius Caesar, which means “the die is cast”.

The study analyses the thematic range of the poems included in the collections. It has been found that the vast majority of the author's poems are intimate lyrics and that the peculiarities of the author's individual style are quite clearly traced in the civic lyrics. The landscape lyrics are distinguished by originality because they are written by an intellectual linguist.

The study has shown that Vasyl Denysiuk employs phraseological units to create his literary texts. He uses them not only in the form of constant linguistic units, but also modifies them. This fact allows defining them as a characteristic feature of his individual style.

The author's most common intellectual technique is the reception of ancient mythology. The author employs the images of Laocon, Phoebus, Lel, Hades, Persephone, Hesiod, Zeus, and Leda, providing vivid allusions to ancient stories. Vasyl Denysiuk's “female” poetry is also an interesting artistic method that allows a male author to understand the psychology of a woman. The study pays special attention to the analysis of poems written on behalf of a woman, which is an original artistic practice of the poet. In the collection “Amantes – amentes” such poems are presented as monologues-confessions of both the lyrical heroine and the lyrical hero. Certain gender stereotypes can also be traced in Vasyl Denysiuk's works. The study highlights that the essential feature of the collection texts is intellectuality, which proves the author to be a prominent linguist.

Анотація

У статті досліджується художній світ лірики Василя Денисюка на матеріалі збірок «[ТИ ЧИ-Й-А]», «Amantes – amentes», «Alea iacta est». Насамперед, окреслено семантичне поле назв збірок та проаналізовано тематичний діапазон уміщених поезій. У ході дослідження з'ясовано, що переважна більшість віршів автора належить до інтимної лірики, подекуди з еротичним забарвленням, досить виразний індивідуальний почерк мають твори на громадянську тематику, оригінальністю відзначається пейзажна лірика. Відзначено, що характерною рисою поезії Василя Денисюка є вплітання у канву художнього тексту фразеологізмів, одним із найпоширеніших інтелектуальних прийомів є рецепція античної міфології. У дослідженні окрему увагу приділено аналізу творчої знахідки поета – добірки віршів, написаних від імені жінки, та аналізу ліричних образів. Прикметно, що у творенні образів ліричних «Я» героя та героїні прослідковуються певні гендерні стереотипи.

Визначальною особливістю текстів збірок є інтелектуальність, метафоричність, майстерність у створенні образів та побудові поетичної фрази, використання фразеологічних зворотів, що виказує автора-мознавця.

Keywords: intimate lyrics, individual style, phraseological units, intellectuality, gender stereotypes, civic lyrics, landscape lyrics.

Ключові слова: інтимна лірика, індивідуальний почерк, фразеологізми, інтелектуальність, гендерні стереотипи, громадянська лірика, пейзажна лірика.

Вступ. Факультет філології та журналістики УДПУ досить молодий, але уже перші його випуски відзначилися цілими сузір'ями яскравих творчих індивідуальностей, серед яких Віра Балдинюк, Інна Снігур, Софія Кривовська, Ірина Вошикова, Олег Бабій, Олексій Наказний, Володимир Торчинський, Дмитро Поцілуйко. Одним із найцікавіших є художній доробок представника цього періоду – Василя Денисюка, який є автором шести поетичних («Вам» – 2003, «Селяві с'єст ла віє» – 2007, «In aqua scribis» – 2013, «[ТИ ЧИ-Й-А]» – 2016, «Amantes – amentes» – 2018, «Alea iacta est» – 2021) і двох гумористичних («Сам сміюся і всіх запрошую» – 1998, «Наука бути студентом» – 2001) збірок. Вивчення специфіки творчості авторів перших випусків ФФЖ вважаємо цікавою й актуальною науковою проблемою.

У цій статті об'єктом нашого дослідження стали збірки Василя Денисюка «[ТИ ЧИ-Й-А]» [8], «Amantes – amentes» [7], «Alea iacta est» [6], у яких поет демонструє свою громадянську позицію, виявляє себе як мовознавець-інтелектуал, тонкий, надзвичайно цікавий лірик, який фахово володіє словом, майстерний у створенні образу, глибоко метафоричний та асоціативний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Василя Денисюка уже ставала об'єктом зацікавлення окремих науковців. Так, тяжіння автора-філолога до використання стійких висловів у поезії розглядає І. Я. Глуховцева у своєму дослідженні «Фраземіка поезій В. Денисюка “Amantes – amentes”» [3]. Авторка тлумачить зміст висловів у поетичному контексті й зазначає, що «фразеологізми, використані поетом для трансляції почуттів, можна назвати азбукою закоханих» [3, с. 41]. У науковій розвідці «Збірка Василя Денисюка «Alea iacta est»: тематична палітра» Н. Зарудняк, крім того що вивчає тематичний діапазон лірики, висловлює варіанти щодо трактування назви збірки [10]. «Alea iacta est» («Жереб кинуто») витлумачує з синонімічного та тісно пов'язаного фразеологізму *перейти Рубікон*, використаного В. Денисюком у поезії «На сукні із моделей little black» [6, с. 21], що означає «прийняти остаточне рішення, пройти точку неповернення» у стосунках чи в манері висвітлення інтимних почуттів у поезії. Одне з трактувань стосується громадянської лірики та готовності прийняти критику [10, с. 298]. В іншій публікації Наталя Зарудняк порівнює образи Василя Денисюка й Інни Снігур [11]. А. Дячок, аналізуючи збірки «Amantes – amentes» та «Alea iacta est», досліджувала кольоративи в поетичній картині світу поета [9]. Д. Данилко і В. Бравченко зосередили свою увагу на рисах постмодернізму у

творчості автора [5]. К. Гуменюк й В. Однокінний обрали об'єктом наукової деконструкції пейзажну лірику В. Денисюка [4].

Метою статті є дослідження художнього світу лірики Василя Денисюка на матеріалі збірок «[ТИ ЧИ-Й-А]», «Amantes – amentes», «Alea iacta est»; окреслення семантичного поля назв збірок та аналіз тематичного діапазону вміщених поезій.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, збірки «[ТИ ЧИ-Й-А]», «Amantes – amentes», «Alea iacta est» привертають увагу уже самими назвами, які, без сумніву, розраховані на інтелектуального читача, і які навіть можна об'єднати певними причинно-наслідковими зв'язками: роздуми – висновки – рішення. Навіть більше – усі збірки Василя Денисюка можна послідовно розмістити в певний семантичний ряд (від першої до останньої): спрямованість на оточення («Вам») – прийняття невідворотного («Селяві с'єст ла віє») – невизначеність («In aqua scribis») – вибір між собою і коханою, з'ясування приналежності один одному («[ТИ ЧИ-Й-А]») – визнання божевільності закоханих («Amantes – amentes») – і врешті – остаточний вибір («Alea iacta est»). Назви збірок передбачають наявність відповідних знань у читача: перша – подана фонетичною транскрипцією, дві наступні – латинські назви. «[ТИ ЧИ-Й-А]» приховує в собі три питання, які, як правило, є ключовими, бо допомагають зрозуміти себе і ставлення до себе коханої людини: «Ти чий? Ти чия? Ти чи я?». Цікаво, що через рік після виходу збірки один із найвідоміших сучасних українських поетів-ліриків Анатолій Кичинський пише вірш, у якому теж грає словами, що стали назвою збірки Василя Денисюка: «Течія... ти чи я?... ти чия?... нічия...» [12, с. 13]. Назвою другої збірки В. Денисюка є паронімічний фразеологізм «Amantes – amentes», що українською означає «Закохані – божевільні» [17]. «Alea iacta est» перекладається як «Жереб кинуто» (відомий вислів Юлія Цезаря) [17].

«Amantes – amentes», крім двох останніх віршів, складається з інтимної лірики, не вимагає трактувань, адже людина у стані закоханості справді може бути нелогічна у своїх діях, шалена у своїй пристрасті, емоційно нестримна і навіть психічно нестабільна. Збірка «Alea iacta est» [6] у «переважній більшості своїй складається з інтимної лірики, зворушливої, діткливої у своїй широті» [10, с. 298], з відчутними елементами еротизму. Назва прочитується як закінчення вагань, нерішучості, прийняття остаточного рішення [Alea iacta est]. Вона досить епатажна, провокаційна, якщо ще й зважити на те, що свій Рубікон ліричний герой одного з віршів нарешті переходить, коли торкається

«спрагло ніжним дотиком» [6, с. 21] маленької чорної сукні, яка є для нього наркотиком, робить хворим («Не врятувала жодна із аптек» [6, с. 21]), залежним. Поезія є своєрідною одою маленькій чорній сукні, яка п'янить, змушує зашарітися, штормить мозок фантазіями, шматує на сотні Азій, збурює океан емоцій, жене до всіх клітин струмки. Торкання її стає нарешті точкою неповернення. Вона змушує душу ліричного героя і цвісти, і плакати, і німіти, відчувати її навіть на смак: «вибухає п'яним соком» [6, с. 21]. Поет буквально «приголомшує метонімією «а сукня знову погляд підвела», яка «кричить» про одержимість ліричного героя цим одягом» [10, с. 298].

Трактувати назву збірки, з огляду на кількість інтимної лірики в ній, звичайно, можна і по-іншому: 1) прийняття якогось остаточного рішення в особистих стосунках; 2) сміливість у доланні внутрішніх меж, щоб зважитися на таку відверту манеру у висловленні інтимних почуттів, теж потрібно перейти певний Рубікон. Зчитувати «*Alea iacta est*» можна і як заявку про готовність прийняти критику щодо громадянської лірики, свідоме викликання автором на себе вогню людей, якими обурюється у творах. Слова Юлія Цезаря «*Alea iacta est*» прозвучали, коли битва була уже неминуча, під час переходу річки Рубікон. Одна із споконвічних українських вад – невміння сприймати будь-яку владу – прослідковується і в збірці В. Денисюка.

До речі, про Рубікон згадується й у збірках «*Amantes – amantes*» і «[ТИ ЧИ-Й-А]». У поезії «На цілунки твої алергія» [7, с. 16] лірична героїня, що пізнала біль і розчарування («Розумію, що це – гра без правил, // Що ти просто мене приручав. // Моє серце давно вже як Авель, // Якби й камінь – і той закричав» [7, с. 16]), витлумачує прийняття остаточного рішення: «Рубікон – не неділя клечальна, // Рубікон – це коли не люблю» [7, с. 16]. Зважаючи на те, що Клецька неділя – це завершення весни і початок літа, тобто природний процес змін, у цій антитезі компонент «це коли не люблю» означає рішуче й безповоротне руйнування стосунків, перехід межі, за якою взаємини двох людей не мають сенсу і майбутнього. Ліричний герой вірша «Навіть на «дякую» не заслужив» збірки «[ТИ ЧИ-Й-А]» переходить віковий Рубікон, який відділяє щастя від самоти: «Тепер же щастя кануло у воду, // За ним літа пішли за Рубікон. // (Одним – багатство, іншим – перепона.) // [...] // І підписала вирок – самота» [8, с. 32].

Одна з характерних рис поезії Василя Денисюка – вплітання у канву поетичного тексту фразеологізмів у вигляді нерозкладних стійких мовних одиниць або видозмінених автором. У поезії «Давно я не отримувал листа...» [6, с. 9], наприклад, знаходимо усичене прислів'я *сивина в бороду – біс у ребро*, введений у речення сталий вираз *смикати за ниточки* та видозмінений *наступати на ті самі граблі*. Ось як це звучить у вірші: «Біс у ребро?.. Хтось, як за ниточки, // Посмикує рецептори натури» і далі: «Навіщо двічі лізти на граблі?»

[6, с. 9]. Фразеологізм *підносити на тарілочці* означає давати комусь можливість мати щось без будь-яких зусиль, затрат. У вірші В. Денисюка це: «Тобі себе на блюді піднесла» [8, с. 11]. А ось як інтерпретує поет вислів *метати бісер перед свинями*: «Навчи, Всевишній, не метати перли. // (Якій свині в житті це помогло?!))» [7, с. 26]. Прислів'я *краще синиця в руках, ніж журавель у небі* у поетичному тексті набуває такої форми: «Так мріяла впіймати журавля, // Зросла лиш зграйка зляканих синичок» [7, с. 7]. Використання фразеологізмів настільки органічне для ліричних героїв Василя Денисюка, що вони навіть мислять ними, нанизуючи вирази: «Мокрим рядом знову укрила, // Вернулася на круги своя, // Почала розпрямляти крила, // Жбурнувши «Я вже не твоя!..» [8, с. 14]. Тлумачення фразеологічних зворотів має певну варіативність, тому зміст поезії залежить від розуміння цих мовних конструкцій і набуває нових смислових відтінків. Так, *накрити мокрим рядом* – означає 1) виляти когось (раптово, зненацька) або 2) різко висловити своє незадоволення, сказати щось неприємне [16]; *повернутися на круги своя* – 1) усе повторюється, нічого нового немає, 2) почати знову із самого початку, 3) повернутися до первісного стану, до стану, звичного, закономірного; *розпрямляти (розправляти, розгортати) крила* – 1) набути можливість проявити себе, застосувати свої здібності, розгорнути діяльність, 2) діяти рішуче, сміливо, енергійно, 3) набирати сили, могутності, всебічно розвиватися [13]. Далі у цій поезії ще використано видозмінені фразеологізми: *зупинити на півдорозі* (в автора – *на півпальоті*) – на середині шляху, не дійшовши кудись, не завершивши почате; *як води напиться* (в автора – *напившись ліків, як води*) – дуже швидко, дуже просто, у контексті поезії – як щось необхідне, бо страждання через розрив стосунків настільки сильне, що ліки потрібні, як вода; *розійшлися дороги* (в автора – *дороги різні в нас*) – припинити стосунки через життєві обставини, розбіжність поглядів, інтересів.

Тексти В. Денисюка інтелектуальні, часто не обійтися без словників. Одним із інтелектуальних прийомів є рецепція античної міфології. Автор не лише згадує образи Сізіфа, Лаокоона, Таната, Феба, Амура, Леля, Аїда, Персефони, Гесіода, Зевса, Леди, а й подає яскраву алюзію на античні сюжети, наприклад, «Ти знову мені злукавив, // Ніби Аїд Персефоні. // І відпустив – так тримаєш ... // (От же собака на сні!)» [7, с. 8]. За античним міфом, Аїд викрав Персефону і взяв за дружину. Її мати Деметра розгнівалася і наслала на землю неврожай, тому Аїд отримав від Зевса наказ відпустити до матері Персефону. Однак він не схотів цього робити і хитрістю змусив її проковтнути зерна гранату, вирощеного в царстві мертвих, що унеможливило виконання Зевсового наказу (хто з'їв чи випив щось у царстві мертвих, назавжди має належати Аїдові) [15]. У контексті цього міфу обман ліричної героїні є вже не звичайною побутовою ситуацією у стосунках закоханих, а фатальністю.

Щедрий у своїх збірках Василь Денисюк на дифірамби жінкам: кохана – серце ліричного героя,

його душа, здатна «напоїти леготом весни», до-
рожча за власне життя [8, с. 35], вони тим привабливіші, що ліричного героя захоплюють у жінках
найсуперечливіші грані, які комусь могли б здатися
й відразливими: «А справжня жінка – як про неї
плещуть дури» [6, с. 3]. «Справжня жінка» поєднує
у собі високий пафос («королева карнавалу») і при-
землені смакові відчуття («апетитна, має ласу по-
ведінку»), уміє бути необхідною («А жінки
справжньої завжди буває мало») [6, с. 3]. Ліричний
герой переконаний, що «справжню жінку» «день і
ніч треба кохати» [6, с. 3], вона дарує відчуття захи-
щеності, але і сама бачить в обраному чоловікові захи-
ст. Жінки, які завжди поза конкуренцією, – мати,
донька, дружина. А ще «справжня жінка» – ангел,
який піднімає «з глибин провалля», зіграє в
найдужчий мороз, вона «повітряна», «чарівна»,
«добра», «славна», не докоряє, не кидає їдких слів,
«Ні натяку на стиль життя октавний» [8, с. 34], але,
очевидно, найважливішою рисою «справжньої
жінки» є те, що з нею ліричний герой відчуває себе
собою: «А я з тобою тільки є собою» [8, с. 25], і за-
кохана жінка це розуміє: «Дозволь зі мною просто
бути собою. // І стану я спокійною рікою // На все
життя, а не на день чи раз» [8, с. 4]. Піднесеність
(вірш «Відвершали в січні ще коти» [6, с. 7]), спри-
чинена відчуттям весняного народження, навіть
день «благословляє нове життя», на нові орбіти ви-
носить навіть душу [6, с. 7]. Жінка, як весна, як
земля, створена, щоб нести нове життя у світ, тому
піднесення ліричного героя спрямоване і на неї:
«Не економ життя, живи на повну, // Позаздрить
хай тобі нічний бульвар, // Хай вечір поїть душу
невгамовну, // Літай, кохай, бентежся і цвіти, // (На
те ти й ЖІНКА), хай твоїми будуть // незнані і
незвідані світи, // А негаразди хай тебе забудуть» [6,
с. 7]. Автор навіть осінь змушує прислужувати
жінці («підносить день новий на таці, дарує ранки
золоті»), яку називає «владаркою» життя (вірш «У
жінки два періоди в житті» [6, с. 44]), поет визнає
силу жіночності: «Умієш запалити ти очима», –
наділяє жінку невлівимістю для кривд, облуд, оман
[6, с. 44]. Він волів би, щоб жінці належало все
найкраще в світі: «Хай береги Єгиптів, Кіпрів,
Мальт // Тобі дарують насолоду морем, // Нехай
душа, мов сотні Есмеральд, // Танцює над Торресом
і Босфором» [6, с. 44], – до цього найкращого він
зараховує і «Кохання вічне від твого Петрарки» [6,
с. 44]. Тільки жінка може зробити чоловіка абсо-
лютно щасливим: «Ніщо не відвернуло від чекання.
// Спасибі, Боже, я її знайшов, // Зустрів давно
омріяне кохання» [6, с. 27].

Вірші, в яких ліричне «Я» – жінка, у творчості
поетів-чоловіків завжди звучать по-особливому. У
збірках В. Денисюка їх немало, це і: «Впав у долоні
березневий вечір» [8, с. 3], «А ноги стали схожі на
пуанти» [6, с. 4], «Знімає березень зимову маш-
кару» [6, с. 13], «Звернись до мене хоча б раз
«Моя»» [8, с. 4], «Маленька сіра пляма за вікном»
[6, с. 16], «А поцілунок... той, що був у сні...» [8, с.
6], «Міняю на лінолеум паркет» [6, с. 18], «Підси-
пала у каву жменьку мрій» [6, с. 26], «Ранок розпи-
сався поцілунком» [6, с. 30], «Пробач, що не змогла

тебе забути» [8, с. 10], «Сьогодні, що для тебе
одягти?» [6, с. 34], «Спустились зорі і лягли край
тебе» [6, с. 36], «Ритуально запахла кавка» [7, с. 41],
«Так хочу у коханні передозу» [6, с. 37], «Та не
збавляє обертів пиха» [6, с. 38], «Ти закутай мене в
ту весну» [6, с. 41], «Хмарина зачепилась за антену»
[6, с. 45], «Хіба минуле може бути другом?» [8, с.
8], «Ще очі пам'ятають кожен рух» [6, с. 47],
«Сьогодні особливий день, либонь» [7, с. 41]...

«Жіночі» вірші у збірці «Amantes – amantes»
розміщені як монологи-сповіді: спочатку ліричної
героїні, а далі – ліричного героя. Якщо уважно про-
аналізувати збірку, то можна віднайти поезії-пари,
наприклад, протиставлення жіночої позиції «Я вре-
шті видихнути хочу // Тебе із серця, із життя» [7, с.
5] і чоловічого бажання «Впусти мене у серце, у
життя» [7, с. 30].

«Жіноча» поезія в автора-чоловіка як худож-
ній прийом, на нашу думку, – це спроба, так би мо-
вити, зсередини пізнати психологію жінки
(«Прийди, візьми, вдихай мене, вивчай» [7, с. 3]),
перейнятися її емоціями, відчуттями, зрозуміти ре-
акцію на вчинки чоловіка.

Крім того, як відомо, митець створює свій світ
і, витворює героїню, яку хоче бачити і відчувати по-
ряд із собою (ніжну, пристрасну, поетичну), хоче її
ощаслилювати, бути для неї єдиним («Ти пригор-
нув – тіло заграло, // Неначе молоде вино. // Стільки
тебе весен чекала?!» [7, с. 14]), бути причиною її
сильних емоцій («Дах поїхав, немов від цунамі» [7,
с. 16]), викликати у неї жагу, любовний шал («Цілуй,
жадай і мною мар, // Не дай мені й на мить
заснути, // Розлий в кожен клітину жар» [7, с. 14]),
бути ловеласом, який лише приручав, і примушу-
вати страждати («Ну як ти міг зі мною так
ганебно?... // Я ж тебе більше в серце не пушу» [7, с.
22]).

Аналізуючи образи ліричних героїв, влов-
люємо гендерні стереотипи. У поезії «Твоїх обіймів
обріє далекі» [7, с. 3] постає емоційна жінка (проти-
ставлення маскулінному раціоналізму). Вона нама-
гається подолати свою природу, свій стан, притлу-
мити свої розбурхані почуття: «Я заспокою свого
серця клекіт», позбутися притаманної їй метушли-
вості, але не може («знаю, що мені це не під силу»),
щоправда, вона вважає причиною цього незабуте
кохання («Ти в серці ж не на саме дно заліг»). При-
кметно, що у поезіях від імені ліричної героїні ча-
сто трапляються смакові образи, а то й кулінарні:
«Мов хвилі, // Б'є пахощами спечений пиріг. // Ліпила – як тебе: трішки приправи, // Мої цілунки
на твоїх устах, // Ваніль і для контрасту дрібка
кави, // Спокуса, аж зацукрена в медах» [7, с. 3].
Жінка навіть природу сприймає через кухню: «Лле
березень у чашку смачний чай» [7, с. 3], «Смакуй
мене, мов каву з шоколадом» [7, с. 24]. А як гарно
поєднано смакові й слухові образи в метафорі:
«Грала мелодія кави // В тональності кардамону...»
[7, с. 8].

Автор обіграє стереотип про те, що у коханні
для жінок важлива емоційна, духовна сторона
взаємин, а для чоловіків – фізіологія. Лірична ге-
роїня цю неспівмірність сприймає з жалем: «Наша

любов – як бува часто-густо: Мені – душевне, для тебе ж – тілесне» [7, с. 10]. Або «... на тіло ти ласий // І на порожні розмови. // Вдавана чесність розтане // Тим, що заклала природа ... // Все! Шукай інших жаданок // У каталог Гесіода» [7, с. 8]. До речі, у контексті значення вислову «каталог Гесіода» (каталог жінок, що народили дітей від богів) лірична героїня протестує проти ролі жінки як інкубатора, яку їй відводить чоловік.

Лірична героїня не є цнотливою пуританкою, вона сміливо, відрікаючись від минулого, переходить внутрішню межу, за якою немає вороття («спаливши мости») і долає суспільні умовності: «Перекреслила жирною рисою // Усі заздрощі глухих людей» і обіцяє ще до весілля (хоч далеко іще Гіменей) віддаватися тілесним насолодам: «Поцілунків стрічатиму тисячі // Надсолодких, жаданих на смак...». І далі: «По краплині любов твою питиму, // Вибухатиме зорями ніч» [7, с. 12]. Ця поезія настановляє на думку, що лірична героїня, від імені якої написана поезія, – витвір уяви поета-чоловіка: саме такою він хоче її бачити, бути для неї опорою, порятунком: «Нехай крила твої мене втримають, // Розбий келих змій-самоти» [7, с. 12]. В іншому вірші лірична героїня страждає через розлуку і втрату цієї опори: «А колись твої пишні крила – // Це для мене фортеця й мур» [7, с. 17].

Палітра почуттів ліричної героїні різноманітна: від трепетного страху усвідомлення народження (чи, радше, відродження) давно забутого почуття: «Боюся знову очі підвести, // Відпити, ніби чай, твоєї згуби, // Боюся знову перейти на «ти», // Боюся стати сонцем тобі, любий» [7, с. 4] до усвідомлення щастя («Ти врешті тут, а значить, я щаслива» [7, с. 6]), передчуття насолоди, жаги бажання («Цілунками подих спини...» [6, с. 23], «Вивчай мене, як я тебе вивчаю, // Зроби, щоб я тобою лиш горіла. // Наповнюй наші ночі зорепадом» [7, с. 24], «Так хочу у коханні передозу» [6, с. 37]) до гіркоти розчарування («Так хотіла я неземного, // А тепер віддаю борги» [7, с. 17], «Отримала від тебе відкоша // Як досвід, що кохання – справжні муки» [6, с. 38]), сумнівів («Далі що: про- чи, може, регрес?» [7, с. 18]) і остаточного рішення про розрив стосунків («Я врешті видихнути хочу // Тебе із серця, із життя» [7, с. 5]).

Як відповідь на монолог-сповідь жінки з поезії «З небес спустили янголи весну» у збірці «Amantes – amantes» починається монолог-відповідь ліричного героя. Він «відбив, одвоював, як вовк» (суто чоловіча позиція у коханні) і несамовито й пристрасно, як після довгого чекання «В міцні обійми взяв без зволікань, // Обцілював усю, навіть повітря», цю жінку, що є «мікстурою від здичавіння» і, хоч уже давно не юнак («Воскресло серце від стількох пожеж» [7, с. 27]), відчуває, як уперше: «Уперше так я жінку цілував, // Та й така жінка теж була уперше. // Уперше у весні я заблукав, // Кохання в серце я пустив уперше» [7, с. 27].

Кохання ліричного героя настільки сильне, що може бути нерозділене («Тепла у мене вистачить на двох!» [7, с. 28]). А який пристрасний – «Шторми мене одвічним почуттям, // Кров поверни у венах та

аорті» [7, с. 33], і таки гурман: «Тебе, мов каву, розчиняю, // І солодити, бач, не треба, // Бо ти на смак така солодка» [7, с. 38]. Кохання за силою почуття близьке до божевілья: хмелить, позбавляє розуму, мабуть, тому в «чоловічій» поезії, крім кави, «з'являються» міцніші напої: «Як вино, у мені ти бродила, // Ніч хмеліла од вічних бажань» або «Твої обійми – справжній алкоголь, // Твої цілунок – вистояний віскі» [7, с. 56].

Рабом звільнення від усього земного відчуває себе ліричний герой Василя Денисюка («Ще вчора – воля, а сьогодні – раб // Намуркані кошеним нирвани» [6, с. 8]), пристрась «зупиняє серце», «У грудях серце більше ані руш!» [8, с. 28], змушує скакати до ста пульс на зап'ясті [6, с. 9], «вставляє до божевілья», викликає «серцетруси» [6, с. 10], змінює («З тобою я себе не впізнавав» [8, с. 35]), вона є трупом («Ковтки солодкої спокуси // По тілу підуть, ніби струм, // І понесуть казкові гуси // Мелодію серцевих струн» [6, с. 12]), найсолодшою отрутою «ненасить аж до м'язів, до кісток», гріхом [6, с. 14], втратою розуму («Тіло не для розуму вже дім» [6, с. 17]), наркотиком («Підсів на тебе, ніби на наркотик // Хоч кров усю бери й переливай! // Бентежить погляд, поцілунок, дотик, // Бентежить твоє «здрастуй», і «прощай» [6, с. 27]), пристрась змушує ліричного героя відчувати себе підсудним («Це я віддав себе під трибунал. // Щоразу млію, коли чую вирок, // Але його приймаю ніби дар...» [6, с. 29]), змушує жити для коханої і сумніватися в собі («З тобою я своє життя не квапив, // Я жив тобою і тобі одній // Я дарував звичайне людське щастя, // Може, не так, та дарував, як міг» [8, с. 30]), є секундним щастям [6, с. 33].

Інтимна лірика Василя Денисюка вражає метафоричністю, оригінальністю образів, асоціативністю, надзвичайною щирістю і сміливістю. Майстерність використання фразеології, античної міфології, інтелектуальність текстів виказує авторамовознавця.

Чи не найвиразніше світогляд автора проявляється в громадянській ліриці. Так, особливо небезпечними він вважає лжепатріотів («фарбованих лисів»), які, прикриваючись високими гаслами, обікрали народ, спричинили масову еміграцію («По-лисячи підкралась незалежність» [6, с. 28]). Поет бачить Україну Шевченковою Катериною, співчуває їй болю, але найбільше боїться рецидиву закоханості в москаля: «Минулий ще не вирвали кукіль» [6, с. 28].

Силою болю вражає твір «Свої черги ордени, чекають» [6, с. 32], який можна назвати своєрідним реквіумом-неприйняттям матерями смерті своїх синів. Вони вірять, що їхні діти ще повернуться, не хочуть орденів і медалей, які унаочнюють смерть, навіть самі нагороди в стадії неприйняття. Жодні офіційні дані не можуть переконати матір: «Тут помилки нема. Його всі дані. // Тепер його домівка – Іловайськ» [6, с. 32]. Автор теж протестує проти болочої, жорстокої статистики: «Кому ти кажеш це?! Ти кажеш мамі, // Яка пече для сина коровай» [6, с. 32]. Психологічно достовірно відтворена стадія неприйняття смерті матір'ю: «Немає тут кровинці

нагороди. // В мені іще живуть передчуття, // Що повернеться син мій до господи, // Його ж бо нагорода – це життя» [6, с. 32]. Звичайно, українським хлопцям, що «спокій захищають, // На варті миру день і ніч стоять» [6, с. 32], ЖИТТЯ має бути нагородою.

Вірші «Вже стільки мову вчу, а немовля» [6, с. 6], «Закоханий по вуха в мову» [6, с. 11] також засвідчують громадянську позицію автора: мовне питання для нього болюче. Він захоплюється українським словом, обожнює його: «Закоханий по вуха в мову // Свою, українську, не чужу...» [6, с. 11]. Він вступає в діалог з тими, «зальотними», для яких «нет мови, єсть язик» [6, с. 11]. Для поета українська мова незглибинна, він бачить її матір'ю, яка благословляє, безмежним, безкраїм всесвітом, царством слів і навіть Богом («Для українців мова – це Христос, // Що свято-ревно нас оберігає!» [6, с. 6]). Велич мови підкреслюється й тим, що ліричний герой відчуває себе немовлям у процесі її пізнання: «Вже стільки мову вчу, а немовля. // Чи прийде час, коли глибин пізнаю?!» [6, с. 6]. Автор демонструє різногранність рідної мови: вона «пахуча» і «дзвінка» («смаколикамі часто прикрашають»), багата («тут падає, і йде, і ліпить дощ»; «людей кохають тут, а люблять борщ»), висока, яскрава, піднесена («тут землю зорепади причащають»), ніжна («Тут замість “мать” – свої “матуся”, “ненька”»), здатна відтворити характер українців («“Холуйство” тут найвищий із гріхів, // Тут “вороги” вже “любі вороженьки”»), вона нездоланна («мова ця крізь нетрі проростає») [6, с. 6]. Ліричний герой відчуває в собі покликання її охороняти, щиро відданий їй: «Щодня і в серці, і в розмові // Я її пильно стережу» [6, с. 11]. Як І. Котляревський та Т. Шевченко, мріє про час, коли вона звучатиме скрізь: «Коли минеться сіродення // І мова матиме різдво?!» [6, с. 11].

У вірші «Тридцять років востає атом» автор порушує екологічну проблему, застерігає від нищення довкілля, бо воно відповідає катаклізмами: «Зацвітають сади білосніжно, // В рідний край летять журавлі. // Звідки брати природи ніжність, // Коли гнемо її до землі? // Шаленіє озонова спека, // Не схватись від неї ніде. // Мов найбільшим у світі проспектом // Шрек чорнобильський впевнено йде» [8, с. 50]. Знищуючи природу – прирікаємо на знищення себе: «І не знає майбутній тато // Рід продовжить син чи мутант» [8, с. 50].

Автор-мовознавець проступає у пейзажній ліриці: «Друга відміна місяці зібрала», – і навіть у цій ліриці знаходить своє відображення «специфічне, притаманне саме Василеві Денисюку, обожнення жінки» [10, с. 300]: «Нехай у мові лютий чоловік, // [...] // Весна махне крилом – скінчиться скік, // І буде тільки, як вона сказала» [6, с. 5]. Так, у вірші «А січень... от зима!... і той розкис...» [6, с. 5] автор із симпатією описує два зимові місяці, доброзичливо, з гумором зображує дитячу поведінку персоніфікованого січня, який замість морозити і сніжити, «розкис... // Розплакався, мов хто не дав цукерки» [6, с. 5]. В. Денисюк майстерний у створенні асоціацій: січень наймолодший із місяців

року (дитина), січень також пов'язаний з колядками, щедрівками, а вони – з цукерками. Лютий «усупереч всім метеопрогнозам» полюбає погодні несподіванки: то снігу «навалує», то «запустом приструнить і морозом» [6, с. 5]), за що автор називає його «босяком», а за нестабільність у погоді і, очевидно, періодичні відлиги, підозрює в ньому лисячу підступність: «Та лютий, цей передвесняний лис, // Готує вже морозні феєрверки» [6, с. 5]. Неймовірно красива пейзажна замальовка «Непомітно відходить літо», в якій зоряна остання літня ніч красиво й органічно розкривається в перший ранок яскравої, квіткової, ошатної осені, який символізує для педагогів перший день навчання: «А на ранок – усе в золотому, // Зникне слід по останній зорі, // І з букетом із кожного дому // Підуть в школу свою школярі» [6, с. 23]. Поезія-ідилія із зорепадом, квітами, всипаними місячним сяйвом, шкільним садом, замріяними пишними айстрами, кленом, який щось уві сні шепоче березі, осінню, яка розфарбовує свої володіння, «своєю» школою [6, с. 23]. Одухотворена краса, тиша: фантастичні нічні квіти – ранкові букети в дитячих руках – «своя» школа. У цьому асоціативному ряду школа також бачиться частиною ідилії.

Висновки. Поезії Василя Денисюка, починаючи від самих назв аналізованих збірок, насичені глибинними сенсами, розуміння яких потребує уважного вдумливого прочитання і неабиякої ерудованості. Інтимна поезія Василя Денисюка, і жіноча, і чоловіча, вражає широтою спектру почуттів: від делікатного боязкого першого доторку до зрілих пристрасних стосунків, від ейфорії щастя до глибокого розчарування. Громадянська позиція автора виражається в непримиренності до лжепатріотів, холуїв, пристосуванців, малоросів, що відрікаються від рідної мови. Поетові болить доля воїнів, горе матерів, які втрачають на війні синів, і ця одвічна неспівмірність: ЖИТТЯ і посмертні нагороди. Майстерність поета проявляється у вдалому використанні фразеологізмів, творенні оригінальних образів та асоціацій.

В еротичній ліриці поет пристрасний до самознищення і дитинно-ніжний, у філософській – вражає парадоксальністю, в елегійній – покірністю, в ліричних віршах – легкою іронічністю (гумористичний струмінь прослідковується в його ранніх, ще студентських поезіях). Захоплений науковець-мовознавець, ерудит, вразливий лірик і водночас розбишакуватий вуличний босяк – таким постає у своїх текстах Василь Денисюк. Читачеві його творів, чуттєвих і перманентно інтелектуальних, нерідко знадобиться допомога словника.

Багатогранна і яскрава творчість В. Денисюка є свідченням його таланту і заслуговує і на свого читача, і на свого дослідника. Цікавим об'єктом майбутнього дослідження ми бачимо шевченкіану Василя Денисюка.

Список джерел

1. Alea iacta est. *Bikinediā*: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/47VdQKn> (дата звернення: 03.01.2024).

2. Гесіод. *Вікіпедія*: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/47VdkvV> (Дата звернення 20.03.24).
3. Глуховцева, І. Я. Фраземіка поезій В. Денисюка «Amantes – amentes». *Слобожанська бесіда – 12. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (7 – 8 листопада 2019 р. м. Старобільськ) Старобільськ, вип. 12. 2019. С. 41–45. URL: <https://bit.ly/3GkXIM7> (дата звернення 02.05.2024).
4. Гуменюк К. Р., Однокінний В. Ю. Пейзажна лірика у збірках Василя Денисюка «Amantes – Amentes» та «Alea iacta est». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XL-ої Міжнародної науково-практичної конференції* / за ред. І.В. Жукової, Є. О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 січня 2024 р. С. 117–124. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-40.pdf> (дата звернення 02.03.2024).
5. Данилко Д. В., Бровченко В. В. Поезія Василя Денисюка крізь постмодерні окуляри. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XLI-ої Міжнародної науково-практичної конференції* / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Анкара (Туреччина): ГО «ВАДНД», 07 лютого 2024 р. С. 179–183. URL: <https://doi.org/10.52058/41> (дата звернення 05.05.2024).
6. Денисюк В. *Alea iacta est*. Умань. 2021. 47 с.
7. Денисюк В. *Amantes – amentes*. Умань. 2018. 64 с.
8. Денисюк В. [ТИ ЧИ-Й-А]. Умань. 2016. 64 с.
9. Дячок А. Кольоративи в поетичній картині світу Василя Денисюка (на матеріалі збірок «Amantes – amentes» та «Alea iacta est»). *The 3rd International scientific and practical conference “Problems of creating scientific ideas about world development”* (October 03 – 06, 2023) Ottawa, Canada. International Science Group. 2023. P.168-172. URL: <https://bit.ly/49RwAMC> (дата звернення 20.06.2024).
10. Зарудняк Н. І. Збірка Василя Денисюка «Alea iacta est»: тематична палітра [W:] *The XXXV International Scientific and Practical Conference «Science, development and the latest development trends»*, September 06 – 09, 2022, Paris, р. 298-302. URL: <https://bit.ly/3Go53oD> (дата звернення: 05.04.2004).
11. Зарудняк Н. І. Інна Снігур як представниця «першої хвилі літераторів» факультету філології та журналістики УДПУ. *The 15th International scientific and practical conference “Distance education as the main problem of young people”* (December 26 – 29, 2023) Madrid, Spain. International Science Group. 2023. P. 227–230. URL: <https://isg-konf.com/uk/distance-education-as-the-main-problem-of-young-people/> (дата звернення: 02.04.2004).
12. Кичинський А. ЖИВА І СКОШЕНА ТЕЧЕ В МЕНІ ТРАВА. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 240 с.
13. Крило. *Словopedia*. URL: <http://slovopedia.org.ua/49/53402/358366.html> (дата звернення: 22.1.2024).
14. Коптілов В. У світі крилатих слів. Київ. 1976. С. 71–72.
15. Персефона. *Вікіпедія*: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/46xGobX> (дата звернення 21.06.24).
16. Рядно. *Словopedia*. URL: <http://slovopedia.org.ua/49/53408/361158.html> (дата звернення: 22.06.2024).
17. Список крилатих латинських виразів. *Вікіпедія*: вільна енциклопедія. URL: <http://surl.li/es-qog> (дата звернення 19.06.2024).